

зниженню рівня кредитного ризику і підвищенню фінансової стійкості та надійності банківської установи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. — №2121 — III.
2. Закон України «Про цінні папери і фондову біржу» від 18.06.1991 р. — № 121 — XII.
3. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р., — № 1576— XII.
4. Закон України «Про заставу» від 02.10.1992 р., — № 2654-ХП.
5. Цивільний кодекс України. — К.: «Сірін», 1998. — 112 с.
6. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р., № 85/96-ВР.
7. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. — № 368.
8. Банківські операції: підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ. — 2002. — 476 с.
9. *Кочетков В. Н.* Анализ банковской деятельности: теоретико-прикладной аспект: Монография. — К.: МАУП. — 1999. — 192 с.

О. М. МЕЛЬНИК, д-р екон. наук

ШВИДКІСТЬ ОБІГУ ГРОШОВОЇ МАСИ ТА ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА НЕЇ В УКРАЇНІ

Швидкість обігу грошової маси є досить важливим чинником, який необхідно враховувати, прогнозуючи рівень такого суттєвого макропоказника, як темпи інфляції. Саме тому вивчення чинників, які визначають не тільки загальний рівень швидкості обігу, а й тенденцію його зміни є досить важливою як науковим, так і практичним завданням.

Аналіз тенденцій зміни швидкості обігу грошової маси протягом останніх шести років (1995—2000) свідчить, що швидкість обігу грошової маси у цей період зменшувалась. Тобто вплив цього чинника на темпи інфляції був від'ємним. Так, швидкість обігу готівки зменшилась з 32,5 оборта у 1995 р. до 14,8 оборта у 2000 р.; у 2000 р. вона становила лише 45,5% від швидкості обігу готівки 1995 р. Аналогічна картина характерна і для швидкості обігу грошового агрегату М2: швидкість обігу агрегату М2 зменшилась з 14,6 оборта у 1995 р. до 8,1 оборта у 2000 р. Це означає, що у 2000 р. швидкість обігу агрегату М2 становила лише

55,5% від швидкості обігу агрегату М2 в 1995 р.; за цей період вона зменшилась майже на половину (табл. 1).

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ ШВИДКОСТІ ОБІГУ ГРОШОВОЇ МАСИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ГРІШМИ

Рік	Готівка в обігу				Грошовий агрегат М2 в національній валюті				Грошовий агрегат М2, вкл. депозити в іноземн. валюті, % до ВВП
	Швидкість обігу			% до ВВП	Швидкість обігу			% до ВВП	
	обертів на рік	зміна швидкості обігу (у % до попереднього року)	1995=100		обертів на рік	зміна швидкості обігу (у % до попереднього року)	1995=100		
1992	30,9			9,6	6,7			44,2	48
1993	41,1			9	9,1			27,2	33,9
1994	32,2			7,3	11,8			20	29,8
1995	32,5	0,9	100,0	5,2	14,6	19,1	100,0	10,4	13,5
1996	24,6	-24,3	75,7	5,1	13,1	-10,3	89,7	9,4	11,6
1997	17,1	-30,5	52,6	7,1	9,6	-26,7	65,8	12,4	14,3
1998	15,0	-12,3	46,2	7,5	8,7	-9,4	59,6	12,8	16,2
1999	14,9	-0,7	45,8	8,1	8,6	-1,2	58,9	13,8	18,3
2000	14,8	-0,6	45,5	8,2	8,1	-5,8	55,5	15,5	20,1

Табл. складена на основі даних збірника: «Тенденції української економіки» (червень, 2001, с. 18, 54, 58, 62).

Саме зменшення швидкості обігу грошової маси стало важливим чинником процесу зростання забезпечення економіки України грошовою масою. Так, протягом 1995—2000 рр. забезпеченість економіки готівкою зросла з 5,1% від ВВП у 1996 р. до 8,2% від ВВП у 2000 р.; за цей період насиченість грошового обігу готівкою зросла більш ніж на 60% і за рівнем монетизації ВВП

готівкою Україна наблизилась до рівня європейських країн та СРСР середини 80-х років (табл. 2).

Таблиця 2

ДЕЯКІ ПОКАЗНИКИ СТАНУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ В СРСР ЗА 1985—1991 рр.

Показник	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Готівка у обігу до ВВП	9,1	9,1	9,4	9,8	10,7	12,8	9,7
Грошовий агрегат М2 до ВВП	48,5	49,2	53,2	57,4	61,3	69,2	57,7
Частка готівки у агрегаті М2 (у %)	18,7	18,4	17,6	17,1	17,4	18,4	16,8
Швидкість обігу готівки	6,0	6,0	5,8	5,7	5,6	5,3	6,0
Швидкість обігу М2	2,1	2	1,9	1,7	1,6	1,4	1,7
Темпи приросту швидкості обігу готівки	—	0,6	-2,9	-1,5	-3,2	-4,3	12,1
Темпи приросту швидкості обігу М2	—	-1,4	-7,5	-7,3	-6,4	-11,5	20,0
Темпи зростання цін	0,1	1,3	1,5	0,8	2,8	6,8	168,0

Табл. складена на основі даних: Вопросы экономики, 1995, № 7, с. 22—25.

Аналогічно розвивались процеси і стосовно грошового агрегату М2. Протягом 1995—2000 рр. забезпеченість економіки грошовим агрегатом М2 в національній валюті зросла з 9,4% від ВВП у 1996 р. до 15,5% від ВВП у 2000 р. (табл. 1). Тобто за цей період насиченість грошового обігу агрегатом М2 зросла на 6,1 процентних пункти. При обрахунку рівня насичення економіки не тільки національною грошовою масою, а й грошовою масою іноземних держав (за грошовим агрегатом М2, який включає ще і депозити в іноземній валюті), рівень монетизації зростає ще більше. В 1996 р. він становив 11,6% від ВВП, в 2000 р. його значення становило 20,1%. Таким чином, за цей період рівень монетизації ВВП по грошовому агрегату М2, який включає депозити в іноземній валюті, збільшився на 8,6 процентних пункти.

Проте за рівнем монетизації ВВП грошовим агрегатом М2, навіть з урахуванням депозитів у іноземній валюті, Україна ще досить далека від показників монетизації європейських країн. Довідково: рівень монетизації ВВП по грошовому агрегату М2 в країнах Європи у 1997 рр. становив: Німеччина — 67,4%; Фран-

ція — 67,7%; Велика Британія — 106,4 %. Аналіз даних свідчить про те, що в Україні ще існують серйозні можливості для подальшого зростання рівня монетизації ВВП, проте вони пов'язані не з необхідністю подальшого насичення готівкою обігу, а із зростанням довіри населення та інших суб'єктів економіки до банківської системи, із зростанням на цій основі внесків до банківської системи та з подальшим зростанням кредитної активності комерційних банків.

Про те що в Україні для цього існують великі потенційні можливості свідчать хоча б ті дані, які були характерними для СРСР, де співвідношення між грошовою масою (агрегат М2) та ВВП протягом 1985—1990 рр. становило 48,5—69,2%. У порівнянні з 20,1 %-ним рівнем монетизації ВВП по агрегату М2 у сучасній Україні (який враховує не тільки національну, а й грошову масу іноземних країн) показники СРСР виглядають як взірцеві, але цілком досяжні, оскільки більш ніж 20% збільшення рівня монетизації ВВП в СРСР було здійснено протягом лише п'яти років.

Так само, якщо порівняти швидкість обігу грошового агрегату М2 в СРСР у другій половині 80-х років (2,1—1,4 оберта протягом року) та швидкість обігу його в сучасній Україні протягом 1995—2000 рр. (14,6—8,1 оберта протягом року), то стає зрозумілим, що можливості для зменшення швидкості руху грошової маси в Україні ще далеко не вичерпані.

Причина такої значної (більш ніж чотирикратної) розбіжності у швидкості обігу грошової маси в СРСР та в сучасній Україні пов'язана з інфляційними очікуваннями, які були відсутні у населення та інших суб'єктів економіки в СРСР на початку 80-х років, а потім у процесі трансформаційних перетворень вони почали значно посилюватись. Показовим у цьому плані був 1991 рік, коли внаслідок різкого зростання темпів інфляції у колишньому СРСР до 168% (у 1985—1990 рр. річні темпи інфляції знаходились у межах 0,1—6,8%) швидкість обігу агрегату М2 виросла з 1,4 до 1,7 оберта протягом року (тобто на 20%), а рівень монетизації ВВП знизився з 69,2% до 57,7%. У 1992 р. інфляційні процеси вже перетворились на гіперінфляційні.

Гіперінфляція призвела до виникнення явища, яке дістало назву «втеча від грошей». При цьому довіра до грошей знижувалась настільки, що власники намагались якомога швидше позбутись власних грошей, які швидко втрачали свою купівельну спроможність при стрімкому зростанні цін. Оскільки банківська система не змогла забезпечити збереження реальної купівельної сили

грошей, які були на ощадних внесках населення, то останнє почало відмовлятися робити заощадження у грошовій формі, а стало робити їх купуючи будь-які товари. Така різка зміна стереотипів поведінки суб'єктів економіки призвела до неминучого зростання швидкості обігу грошової маси, яка у свою чергу ще більше посилила процес зростання цін та знецінення грошової маси.

Аналогічна ситуація складалась і у вже незалежній Україні протягом 1992—1995 рр., коли намагання суб'єктів економіки позбутися національної грошової одиниці вело до невпинного зростання швидкості обігу грошей, провокуючи тим самим додаткове зростання темпів інфляції. За цей період швидкість обігу грошей (агрегат M2) зросла більш ніж у 2 рази (з 6,7 оборота у 1992 р. до 14,6 — у 1995 р.). Значне зростання швидкості обігу готівки також припадає на період гіперінфляції 1992—1995 рр. Так, у період піку гіперінфляції (1993 р.) швидкість обігу готівки сягнула свого максимуму — 41,1 оборта протягом року (5,3—6,0 оборта в СРСР наприкінці 80-х). Згодом, по мірі зниження темпів інфляції, швидкість обігу готівки почала поступово знижуватись. Проте тут потрібно зробити одне зауваження. Між зменшенням темпів інфляції та зменшенням темпів швидкості обігу грошової маси існує певний розрив у часі. Він пов'язаний з тим, що населенню та іншим суб'єктам економіки необхідний певний час, аби пристосуватися до нових умов. І лише після того, як суб'єкти економіки на власному досвіді переконаються, що тенденція до зменшення темпів інфляції є стійкою, вони починають змінювати стереотипи своєї поведінки. Таким чином можна говорити про те, що зменшення швидкості обігу грошей в умовах української економіки 2000 р. відбулось внаслідок існування адаптивних очікувань, які зумовлені зменшенням темпів інфляції протягом 1994—1998 рр.

Наведені у табл. 1 статистичні дані є яскравим свідченням того, що саме інфляційні очікування стали головною причиною зростання швидкості обігу грошової маси протягом 1992—1995 рр., а не впровадження новітніх банківських технологій, яке також відбувалось у цей період. Дійсно, нові банківські технології дають змогу більш швидко здійснювати переказ коштів з одного рахунка на інший, проте впровадження нових банківських технологій не пояснює, чому після 1995 р., коли ці технології вже широко використовувались, швидкість обігу грошової маси в Україні почала знижуватись. Причину цього слід шукати саме у зменшенні інфляційних очікувань і, відповідно, ризику знецінення

грошових внесків на банківських рахунках.

Про вплив саме інфляційних очікувань на швидкість обігу грошової маси свідчить також і зміна структури самої грошової маси. Так, в СРСР частка готівки у обігу, швидкість обертання якої була найбільшою, становила в структурі агрегату М2 наприкінці 80-х років 16,8—18,7% (табл. 2). Під впливом зростання інфляції вже у незалежній Україні частка готівки у обігу в структурі агрегату М2 збільшилась з 21,4% в 1992 р. до 58,8% в 1998 р. Відповідно не могла не зрости і загальна швидкість обертання усієї грошової маси. А по мірі зменшення інфляційних очікувань та зростання довіри населення та інших суб'єктів економіки до національної грошової одиниці як засобу нагромадження, частка готівки почала поступово зменшуватись і знизилась у 2000 р. до 52,9%. Частка готівки у структурі агрегату М2, який включає ще і депозити в іноземній валюті, мала аналогічні закономірності. До 1997 р. вона зростала (максимум — 49,3%), а потім поступово почала знижуватися. У 2000 р. вона становила 40,8%. Довідково: у промислово розвинених країнах частка готівки у всій грошовій масі дорівнює 7—10 %.

Деякі українські науковці [1] вважають процес зростання частки готівкових грошей в загальній структурі грошової маси України протягом 1992—1997 рр. результатом лише тінізації економіки. Не заперечуючи повністю існування зв'язку між рівнем тінізації економіки та зростанням в структурі грошової маси частки готівки, автор вважає за доцільне наголосити тут на іншому моменті. Річ у тому, що гіперінфляція підірвала у суб'єктів економіки зацікавленість робити заощадження в банківській системі у національних грошах через існування від'ємних реальних процентних ставок по депозитах (табл. 5). Відповідно, це не могло не вплинути на структуру грошової маси та на частку в ній готівкових грошей, оскільки вони, як і раніше, залишаються резервом поточних платежів при придбанні товарів та послуг. Це і стало одним із важливих чинників зростання частки готівкових грошей у структурі грошової маси України. А існування значних інфляційних очікувань (обумовлених чотирирічною гіперінфляцією) не дало можливості припинити цей процес до початку 1998 р. Крім усього іншого, зменшення частки строкових депозитів (швидкість обертання яких найнижча) у структурі грошової маси не могло не вплинути і на загальну швидкість обертання усієї грошової маси, підвищуючи її.

Істотно посилює швидкість обігу грошей і постійне збільшення взаємної заборгованості між підприємствами, оскільки воно

зменшує потребу у грошовій масі. Початково в економіці України таке явище як взаємна заборгованість між підприємствами виникло внаслідок здійснення інституційних реформ на мікрорівні, в результаті чого відбулось розширення самостійності підприємств і вони змогли широко використовувати взаємне кредитування, яке при соціалізмі було заборонено. В умовах реформування економічної системи соціалізму комерційне кредитування набувало все більшого поширення і спричинило відповідне зростання взаємної заборгованості підприємств. В Україні цей процес був додатково посилений зростанням темпів інфляції.

Зростання темпів інфляції призводить до зменшення реального боргу, який визначений у номінальних грошових одиницях. Погашаючи свої номінальні борги знеціненими грішми, підприємства отримують істотне збільшення власних коштів за рахунок реального зменшення коштів у своїх постачальників. Таким чином, непрогнозована та зростаюча інфляція в умовах істотного збільшення взаємних запозичень стає причиною безоплатного перетікання реальних ресурсів від постачальників до їхніх клієнтів. Саме тому номінальне збільшення заборгованості підприємства перед постачальниками веде (навіть після погашення боргу) до реального поліпшення його фінансового стану.

Треба сказати, що багато підприємств України спробували скористатись цією закономірністю. При зростанні темпів інфляції номінальні борги підприємств почали дуже швидко збільшуватись, випереджаючи темпи інфляції. Так, кредиторська заборгованість, по відношенню до ВВП збільшилась з 36,5% у 1992 до 89,9% в 1993 р., коли спостерігалось максимальне зростання темпів інфляції. В той же час реальна заборгованість, зареєстрована на балансах підприємств і обрахована у млрд руб. 1990 р., зменшилась за цей період з 12,8 до 8,9 млрд руб. (табл. 3). В умовах інфляції це дозволяло виживати підприємствам незалежно від ефективності їх господарювання. Враховуючи також і те, що борги перед постачальниками — це майже безоплатні запозичення, на відміну від банківських кредитів, то відношення отриманих кредитів до кредиторської заборгованості починає різко скорочуватись з 125,3% в 1992 р. до 30,6% в 1993 р.

Водночас потрібно зазначити, що у разі, коли темпи інфляції стають прогнозованими та отримують тенденцію до зниження, використання подібного механізму залучення коштів для здійснення власної господарської діяльності поступово втрачає свою ефективність. Саме тому кредиторська заборгованість починає в 1994 р. знижуватись з 89,9% до 63,3% до ВВП та з 8,9 млрд руб.

до 6,5 млрд постійних руб. (табл. 3).

Однак процес зростання взаємної заборгованості між підприємствами України, починаючи з 1995 р., відновився. Головною причиною цього є підстави вважати створення значної бюджетної заборгованості. Саме цей процес сприяв відновленню тенденції зростання взаємної заборгованості між підприємствами України, надав їй сталості та спровокував посилення платіжної кризи у 1995—1999 рр.

Таблиця 3

ДИНАМІКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ МІЖ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

Рік	Дебіторська заборгованість на 31.12. відповідного року (млн грн)	Приріст за рік (разів)	Дебіт. заборгованість до ВВП	Кредиторська заборгованість на 31.12. відповідного року (млн грн)	Приріст за рік (разів)	Кред. заборгованість до ВВП	Реальна заборгованість на балансах підприємств (млрд руб. 1990 р.)	Відношення отрим. кредитів до кредит. заборгованості (%)
1992	18		34,6	19		36,5	12,8	125,3
1993	995	55,9	70,1	1277	66,4	89,9	8,9	30,6
1994	4904	4,9	45,4	6834	5,4	63,3	6,5	17,6
1995	22 250	4,5	43,8	30 543	4,5	60,1	11,4	9,9
1996	48 018	2,2	61,5	73 168	2,4	93,7	22,0	5,6
1997	74 086	1,54	85,2	102 507	1,4	117,9	31,8	5,1
1998	102 976	1,39	108,6	137 614	1,34	145,1	31,5	3,7
1999	163 451	1,58	137,9	196 364	1,42	165,8	39,3	2,9
2000	178 177	1,09	114,2	222 432	1,13	142,6	37,9	4,6

Табл. складена на основі даних Європейського Центру макроекономічного аналізу України: «Тенденції української економіки» (червень, 2001, с. 18, 60).

Водночас зростання взаємної заборгованості, яке поступово переростає у платіжну кризу, стає чинником посилення інфляційних тенденцій. Механізмів впливу тут кілька. По-перше, оскільки взаємні борги зростають, то грошова маса поступово відлу-

часться від обслуговування руху значної частини суспільного продукту, і, відповідно, вона все більше концентрується на обслуговуванні іншої частини, а це підштовхує зростання цін відповідних товарів (головним чином споживчих). Посилення таким чином інфляції попиту відповідно сприяє зростанню загальних інфляційних очікувань та збільшенню швидкості руху грошової маси. По-друге, коли заборгованість підприємств не тільки не погашається протягом тривалого часу, а навпаки, має тенденцію до ще більшого накопичення, це порушує взаємодію різних галузей економіки, розриває безперервність фінансових потоків, які створюють основу нормального процесу відтворення на мікрорівні. В кінцевому підсумку це призводить до порушення суспільного відтворення та зменшення обсягів національного виробництва. А це знову стає чинником посилення інфляції, але вже інфляції витрат.

Таблиця 4

ПРОСТРОЧЕНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Рік	Прострочена заборг. перед бюджетом	Прострочена кредиторська заборгованість між підприємствами України			Загальна сума заборгованої заробітної плати	Затримки зарплати у бюджетній сфері	Затримки у виплаті пенсій
	(млн грн)	(млн грн)	темпи зростання	(% до ВВП)	(млн грн)	(млн грн)	(млн грн)
1996	4683	54 719		70,1	4188,7	994	1124
1997	6632	73 958	1,35	85,1	5165,7	717	1280
1998	9014	81 550	1,11	85,7	6518,6	878,2	1974
1999	13 514	105 488	1,29	88,9	6400,8	550,6	1263
2000	12 174	104 905	0,99	67,2	4927,5	262,1	0

Табл. складена на основі даних збірника: «Тенденції української економіки» (червень, 2001, с. 18, 30, 60).

Інституційною основою неплатежів та зростання взаємної заборгованості слід вважати відсутність ефективного механізму банкрутства. Якби ефективно діяв цей механізм, то зростання неплатежів (не тільки своїм постачальникам, а й державі — через несплату податків, робітникам — через невиплату зарплати (табл. 4) викликало б збільшення кількості банкрутств. Однак враховуючи мовчазну згоду всіх учасників подібної ситуації на

подальше продовження такої практики, підприємства тиснуть на постачальників, щоб добитись отримання необхідної їм продукції, тиснуть на державу, щоб відстрочити сплату податків, та на власних працівників, щоб перенести строки виплати заробітної плати, а отримавши кошти за вироблену продукцію, не поспішають розраховуватись з усіма учасниками виробничого процесу.

Додатковим чинником зростання взаємної заборгованості, яка поступово переростає у платіжну кризу, можна вважати також проведення більш жорсткої кредитної політики у після інфляційний період. Існування високої облікової ставки НБУ (протягом 1995—1999 рр. вона утримувалась на рівні 252—45% річних чи 10,7—4,17% за місяць (табл. 5), обумовило існування досить високих процентних ставок за кредитами і у комерційних банків.

Таблиця 5

ПРОЦЕНТНІ СТАВКИ

Рік	Середньомісячні темпи інфляції	Офіційна облікова ставка НБУ(% за рік)	Ставка рефінансування НБУ (% за місяць)		Процентна ставка комерційних банків (зважена, середня, % за місяць)		Реальна процентна ставка (зважена, середня, % за місяць)	
			офіц.	факт. (реальна)	за кред.	за депоз.	за кред.	за депоз.
1993	47,1	80—240	11,8	9,5	15,3	13,2	-20,9	-22,2
1994	14,4	240—140—300—252	18,55	12,1 (4,5)	20,8	17,4	6,8	3,9
1995	9	252—60—110	10,7	9,8 (1,4)	10,5	5,5	1,4	-3,2
1996	2,8	110—40	5,2	5,2 (2,3)	6,7	2,8	3,7	-0,03
1997	0,8	40—17—35	2,05	(1,2)	4,1	1,5	3,3	0,7
1998	1,5	35—82—60	5,08	(3,5)	4,5	1,9	3,0	0,3
1999	1,5	60—45	4,17	(2,7)	4,6	1,7	3,1	0,2
2000	1,9	45—27	2,55	(0,6)	3,5	1,1	1,5	-0,8

Табл. складена на основі даних Європейського Центру макроекономічного аналізу України: «Тенденції української економіки» (1997, січень, с. 58; 2001, червень, с. 64).

Протягом 1995—1999 рр. номінальна процентна ставка за

кредит знаходилась на рівні 10,5—4,6% за місяць, а реальна — 3,7—1,4%. Отримувати кредит за такими процентами підприємствам, які мають рівень рентабельності 5—10% у річному обчисленні, досить складно, а тому вони і змушені використовувати механізм взаємної заборгованості, що і відбувалось протягом 1995—1999 рр.

У 2000 р. ситуація докорінно змінилась. Процентні ставки були істотно знижені. Облікова ставка знизилась з 45% річних наприкінці 1998 р. до 27% наприкінці 2000 р. А у місячному обчисленні з 4,17% у 1999 р. до 2,55% в 2000 р. Знизились і процентні ставки за кредитами комерційних банків: номінальна ставка з 4,6% в середньому за місяць у 1999 р. до 3,5% в середньому за місяць в 2000 р., реальна — з 3,1% до 1,5%. Така тенденція дозволила збільшити обсяги кредитування банками економіки та почати процес виходу з платіжної кризи. Внаслідок чого показник, який характеризує відношення отриманих кредитів до кредиторської заборгованості, почав зростати і збільшився з 2,9% у 1999 р. до 4,6% у 2000 р., а кредиторська заборгованість до ВВП зменшилась зі 165,8% до ВВП у 1999 р. і до 142,6% у 2000 р. Реальна заборгованість, зафіксована на балансах підприємств зменшилась за цей же період з 39,3 до 37,9 млрд руб. 1990 р. (табл. 3). Проте найважливішим є факт зменшення простроченої кредиторської заборгованості між підприємствами України. Якщо протягом усього попереднього періоду вона постійно зростала і у 1999 р. становила 105 488 млн грн (88,9% до ВВП), то в 2000 р. вона зменшилась на 583 млн грн і становила 104 905 млн грн (67,2% до ВВП) (табл. 4).

На основі проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**:

1) швидкість обігу грошей знаходиться під визначальним впливом інфляційних очікувань, які пов'язані з темпами інфляції у попередній період;

2) зменшення швидкості обігу грошової маси стало важливою умовою зростання протягом 1995—2000 рр. забезпечення економіки України грошовою масою (показник монетизації ВВП);

3) важливим чинником зменшення швидкості обігу грошової маси в Україні стало також зменшення взаємної заборгованості підприємств та зростання кредитування банками економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ющенко В. А., Лисицький В. І.* Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні. — К.: Скарби. — 1998. — 288 с.
2. Тенденції української економіки. — 2001. — Червень. — 100 с.

Н. В. ЦИГАНОВА, канд. екон. наук,
К. П. ПОБОЧА, аспірантка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНИХ ПОРТФЕЛІВ БАНКІВ В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У період зростання економічної активності, що відбувається сьогодні в Україні, важливу роль мають відігравати банківські установи. Вони, мобілізуючи вільні грошові кошти, перерозподіляють їх через такі операції як кредитування та інвестування в ті галузі економіки, які мають потребу в них. Кредит є одним з основних чинників розвитку економіки, важливою частиною діяльності державних, акціонерних, кооперативних підприємств. Він сприяє виробництву та реалізації продукції, технологічному прогресу, є джерелом капітальних вкладень. Здійснюючи операції кредитування диференційовано, можна стимулювати діяльність організацій, тобто, з одного боку, надавати підтримку успішно функціонуючим організаціям, з іншого боку — підвищувати економічне сприяння слабким. Економічне зростання в країні, в свою чергу, позитивно відображається на діяльності банків. Функціонування банківських установ безпосередньо залежить від платоспроможності клієнтів, котрі обслуговуються, адже саме вони повинні повернути взяті кредити. І якщо економічна діяльність клієнтів є успішною, то банківські установи також матимуть позитивні результати.

На сьогодні банківська структура України нараховує 189 банків. На початок 2002 року 35 комерційних банків (у процентному відношенні — 18,5% від загальної кількості) перебувало в стадії ліквідації. В 2001 році було вилучено дев'ять банківських установ (три — внаслідок реорганізації шляхом приєднання, ще шість — у зв'язку із закінченням процедури ліквідації). Із наведених даних випливає висновок, що далеко не всі банківські установи здійснюють свою діяльність успішно, а банківська система України в цілому не викликає належної довіри вкладників, котрі слугують основним джерелом надходження ресурсів. Протягом 2001 року було зареєстровано три банки, а саме: ЗАТ «Ко-